

ОНЛАЙН-СЕМІНАР

Добробут молочних корів та телят в Україні

Законодавство, вимоги та перспективи виходу на ринок ЄС

Добробут тварин

Законодавство

Економіка

Ринок ЄС

Гранти

Кейси

Олександр Богачик

Консультант
Compassion in World Farming
в Україні

ПЛАН СЕМІНАРУ

Що ви дізнаєтесь сьогодні

01	Добробут тварин — означення та п'ять свобод	5 хв
02	Хвороби та економічні збитки від поганого добробуту	5 хв
03	Законодавство України: вимоги, перевірки, санкції	7 хв
04	Економічні вигоди покращення умов утримання	5 хв
05	Можливості виходу на ринок ЄС для малих і середніх ферм	5 хв
06	Грантова, кредитна та дотаційна підтримка	5 хв
07	Українські кейси успішного впровадження	5 хв

ДОБРОБУТ ТВАРИН — ОЗНАЧЕННЯ

Що це таке і чому це важливо для вашої ферми

«Добробут тварини — стан, при якому тварина здорова, комфортно почувається, добре харчується, може виражати природну поведінку та не відчуває болю, страху і страждань»

— Всесвітня організація охорони здоров'я тварин (WOAH)

П'ять свобод — міжнародний стандарт

Від голоду і спраги

Постійний доступ до корму
та чистої води

Від дискомфорту

Відповідне середовище,
місце для відпочинку

Від болю та хвороб

Профілактика, діагностика,
лікування

Від страху і стресу

Умови, що виключають
страждання

Природна поведінка

Простір, соціальні контакти,
рух

ДОБРОБУТ МОЛОЧНИХ КОРІВ

Систематичні проблеми добробуту через призму "П'яти свобод"

Якщо використати «П'ять свобод» для визначення систематичних проблем добробуту корів:

Свобода від голоду та недоїдання

Корови можуть страждати від голоду, недоїдання чи порушення обміну речовин, коли не можуть отримати або перетравити відповідні поживні речовини для підтримання генетичного чи фізіологічного потенціалу до молокоутворення.

Свобода від дискомфорту

Корови можуть відчувати дискомфорт, якщо дизайн систем утримання, а особливо конструкція стійла, не відповідає розмірам і формам тварини.

Свобода від болю, травм і хвороб

Корови можуть страждати від болю, спричиненого кульганням і маститами — двома найпоширенішими й найкоштовнішими проблемами молочних ферм.

Свобода від хвороб та метаболічного стресу

У корів може підвищуватися сприйнятливість до хвороб внаслідок метаболічного стресу, пов'язаного з високою продуктивністю та незбалансованим годуванням.

Свобода від страху та стресу (соціальний)

Деякі корови можуть бути залякані або не спроможні спокійно відпочивати внаслідок агресії з боку інших корів у групі.

Свобода від виснаження (продуктивний стрес)

Деякі корови можуть бути метаболічно і фізично виснажені внаслідок стресу високої продуктивності без відповідної підтримки раціону та умов утримання.

НОВИЙ ПІДХІД ДО "П'ЯТИ СВОБОД"

Від базових негативних свобод (відсутність) — до позитивного добробуту | Стандарти ЄС, Наказ № 224, 2026 рік

Позитивні емоції

Не лише уникнення стресу — а можливості для гри (солома для телят), соціалізація (групові загони з 8 тижнів), комфорт (масажні щітки для корів)

Функціональні індикатори

Оцінка за шкалами: вгодованість 3–3,5 бали, рубець наповнений $\geq 3/5$ балів, індекс кульгавості 2 — замість суб'єктивних спостережень

Науковий моніторинг

Датчики (вологість рубця, температура), аналіз гною (консистенція — гідратація), аналіз крові на залізо та мінерали (телята)

ЩОДЕННИЙ ЧЕК-ЛИСТ: ТРАДИЦІЙНИЙ vs НОВИЙ ПІДХІД (кількісні метрики)

СВОБОДА	ТРАДИЦІЙНИЙ ПІДХІД	НОВИЙ ПІДХІД (2026)
 Від голоду	Доступ до кормів	Грубі корми з 2 тижнів + тест рубця
 Від дискомфорту	Підстилка	24 кг/добу + датчики $\text{NH}_3 \leq 20$ ppm
 Від хвороб	Огляди	Аналізи + вакцинація за графіком
 Від страху	Без шуму	Соціалізація + тренінг персоналу
 Природна поведінка	Простір	Іграшки + жуйка ≥ 6 год/добу

Результат: новий підхід підвищує надої на 10–15% та уникає штрафів при аудитах Держпродспоживслужби. Рекомендовано впроваджувати вже у 2026 р.

ПОЗИТИВНИЙ ДОБРОБУТ ТВАРИН (PAW)

Від мінімізації страждань — до процвітання | Сучасний холістичний підхід

Добробут тварини — це її здатність процвітати: переживати позитивні ментальні стани та мати можливість до видоспецифічної поведінки. Не просто відсутність болю — а повноцінне, якісне життя.

П'ять свобод (Five Freedoms)

Усунення страждань — реактивний підхід

Positive Animal Welfare (PAW)

Створення умов для процвітання — проактивний підхід

КЛЮЧОВІ КОМПОНЕНТИ ПІДХОДУ

Позитивний досвід

Не лише усунення болю та голоду, а активне створення можливостей для гри, дослідження та соціальної взаємодії

Адаптивність і процвітання

Середовище має дозволяти тварині ефективно адаптуватися і вести позитивне, повноцінне життя

Когнітивна та емоційна оцінка

Використання когнітивної психології для оцінки того, як тварини сприймають середовище: новизна, передбачуваність, емоційний стан

Індивідуальні та видові потреби

Добробут визначається тим, що конкретна тварина любить і чому надає перевагу — а не лише базовими універсальними нормами

OneWelfare: холістична стійкість

Добробут тварин інтегрується в ширший контекст екологічної та соціальної стійкості, пов'язуючи здоров'я тварин, людей і довкілля

Оцінка PAW — багаторівнева: середовище → індивідуальне здоров'я → накопичений емоційний досвід тварини з часом

ХВОРОБИ ПОВ'ЯЗАНІ З ПОГАНИМ ДОБРОБУТОМ

Найпоширеніші патології у молочних корів та телят

Кульгавість (ламініти, інші хвороби кінцівок)

До 30% корів на фермах без вигулу. Основна причина вибракування.

Мастит

Найдорожча хвороба молочної ферми. Збитки — 200–400 \$ на випадок.

Респіраторні хвороби телят

Погана вентиляція + скученість = до 25% захворюваності.

Хронічний стрес

Знижує надій на 10–15%, порушує відтворення та імунітет.

Травми та переломи

Слизькі підлоги, тісні стійла — головна причина на МТФ.

Діарея телят

Відсутність молозива у перші години — смертність до 30%.

ЕКОНОМІЧНІ ЗБИТКИ ВІД ПОГАНОВОГО ДОБРОБУТУ

Скільки коштує ферма без стандартів добробуту — у цифрах

200-400 \$

Один випадок маститу

Лікування + втрата молока
+ ризик вибракування

-15%

Надій при тепловому та
хронічному стресі

Скупченість, шум, брак
вигулу та відпочинку

2-3×

Вища смертність телят

Не надання вчасно молозива,
порушення технології
вирощування внаслідок діарея
та респіраторні захворювання

**Десятки
МЛН**

грн — щорічні втрати
галузі

Сукупні втрати галузі від
знижених надоїв, лікування та
вибракування

ЗАКОНОДАВЧА БАЗА ДОБРОБУТУ ТВАРИН В УКРАЇНІ

Нормативна база станом на лютий 2026 | Мінагрополітики, КМУ, Верховна Рада

ЗАКони України

№ 1206-IX | 04.02.2021

Про ветеринарну медицину

Правові засади захисту здоров'я та благополуччя тварин, повноваження органів контролю (Держпродспоживслужба)

№ 2042-VIII | 18.05.2017

Про державний контроль...

Порядок контролю за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми та благополуччя тварин

№ 1870-IV | 24.06.2004

Про молоко та молочні продукти

Вимоги до якості, безпечності та умов виробництва молочної сировини, маркування та обігу

НАКАЗИ / ПОСТАНОВИ

Наказ № 224 | 08.02.2021, дія з 01.01.2026

Вимоги до благополуччя с/г тварин під час утримання

Загальні норми + спецвимоги для телят, свиней, бройлерів, курей-несучок.
Гармонізовано з Директивами ЄС 98/58, 91/629

Наказ № 628 | 29.08.2022, дія з 01.03.2026

Вимоги до забезпечення благополуччя тварин під час забою та умертвіння

Правила умертвіння с/г тварин на бойнях, депопуляції та супутніх операцій. Умова збереження експорту м'яса до ЄС. Гарм. з Регл. ЄС 1099/2009

КМУ № 1402 / Закон № 4718-IX | 2011 / 16.12.2025, дія з 02.03.2026

Вимоги до забезпечення благополуччя тварин під час транспортування

Правила транспортування тварин: умови перевезення, тривалість рейсів, напування, вентиляція, сертифікат транспортного засобу. Гарм. з Регл. ЄС 1/2005

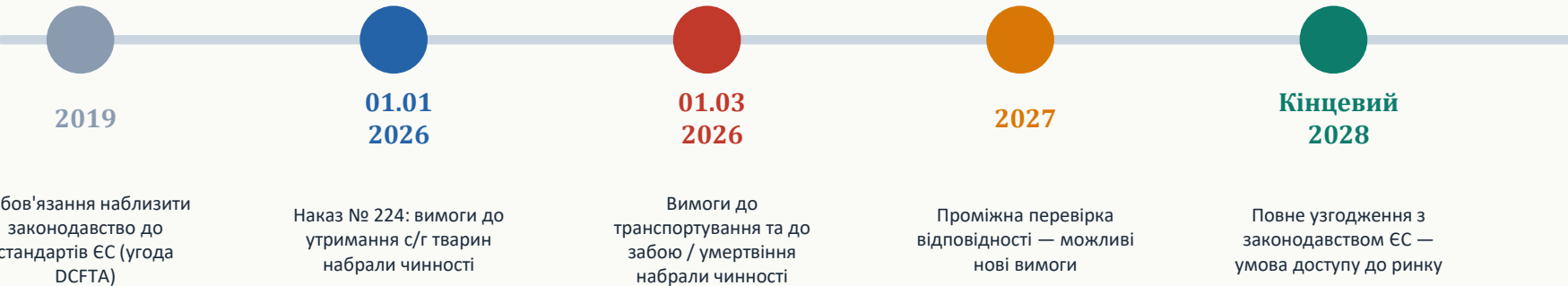
ВИМОГИ НАКАЗУ № 224: КОРОВИ ТА ТЕЛЯТА

Мінімальні норми утримання, обов'язкові з 01.01.2026 | Наказ Мінекономіки від 08.02.2021 № 224

Параметр	КОРОВИ (дорослі ВРХ)	ТЕЛЯТА (до 6 міс., ≥ 10 гол.)
 Мінімальна площа	Безприв'язне: мін. 6 м ² / гол. Прив'язне: стійло мін. 1,1 × 1,7 м 3 телям: мін. 10 м ²	< 150 кг → 1,5 м ² 150–220 кг → 1,7 м ² > 220 кг → 1,8 м ²
 Освітлення	Природне або штучне Мін. 8 год/добу Огляд у будь-який час	Постійна темрява — ЗАБОРОНЕНО Мін. 8 год освітлення/добу Стаціонарне або переносне
 Вентиляція та мікроклімат	Запобігання перегріву та надмірній вологості Темп.: не нижче +5°C взимку Щоденна перевірка обладнання	Достатня вентиляція без протягів Вологість — не надмірна Підстилка обов'язкова до 2 тижнів
 Годівля та напування	Постійний доступ до води Напувалки: мін. 1 на 10 гол. Раціон збалансований за нормами	Молозиво — у перші 6 год після народж. Груба клітковина з 2-го тижня Контроль рівня заліза (анемія)
 Прив'язне утримання	Допускається Стійло відповідає нормам площі Обов'язковий вигул або моціон	⊖ ЗАБОРОНЕНО після 8 тижнів Допускається лише під час годів. (не більше 1 год/добу)
 Групове утримання	Рекомендовано Групи за продуктивністю та фізіол. станом Окреме місце для хворих	ОБОВ'ЯЗКОВО після 8 тижнів Макс. 8 телят у групі Виняток: < 10 гол. у господарстві
 Документація	Журнал лікувань та загибелі Зберігання мін. 3 роки Надання інспекторам на вимогу	Ті самі вимоги + щоденний огляд Запис кількості загиблих щодня Фіксація стану поголів'я

ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ

Чинні вимоги та адміністративні санкції — що треба знати вже зараз

ОСНОВНІ ВИМОГИ
✓ Площа утримання відповідно до норм
✓ Доступ до корму та води 24/7
✓ Ветеринарний нагляд і журнали
✓ Ідентифікація всіх тварин (УІПТ)
✓ Санітарні паспорти приміщень

САНКЦІЇ ЗА ПОРУШЕННЯ	
Дрібні порушення	5–10 мін. зарплат
Систематичні порушення	10–30 мін. зарплат
Грубі порушення / повторні	до 50 мін. зарплат
Відмова від усунення	Зупинка діяльності
Жорстоке поводження	Кримінальна відповідальність

ОБОВ'ЯЗКОВА СЕРТИФІКАЦІЯ ПРАЦІВНИКІВ

з 01.01.2026 — для всіх, хто утримує, транспортує або забиває с/г тварин

✓ Що підтверджує

Знання вимог
благополуччя тварин

🏢 Хто видає

Територіальні органи
Держпродспоживслужби

🕒 Термін дії

5 років

👥 СФЕРА ЗАСТОСУВАННЯ

Працівники тваринницьких ферм — утримання с/г тварин

Транспортування та приймання тварин

Персонал забійних підприємств — забій тварин

🎯 МЕТА ТА ЗАКОНОДАВЧА БАЗА

Гармонізація законодавства України з вимогами ЄС у сфері захисту та благополуччя тварин на всіх етапах — від ферми до бійні.

Закон України «Про ветеринарну медицину»

Закон України «Про захист тварин від жорстокого поводження»

Відповідні підзаконні акти (накази Мінагро/Мінекономіки)

⚠️ ВАЖЛИВО:

Сертифікат є обов'язковим для легальної роботи. Без нього — заборона виконувати обов'язки з утримання, транспортування або забою тварин.

⚠️ ВИНЯТОК:

Особи з досвідом роботи ≥ 1 року, набутим до 1 січня 2027 року, можуть отримати сертифікат без проходження спеціального навчання.

✓ Що робити: зверніться до місцевого органу Держпродспоживслужби — уточніть розклад навчання та порядок складання іспиту.

ТРУДНОЩІ ВИКОНАННЯ ВИМОГ

Найпоширеніші перешкоди для дрібних і середніх ферм

Значні капіталовкладення

Реконструкція приміщень, обладнання — від 300 тис. до кількох мільйонів грн

Дефіцит лікарів вет. медицини

У сільській місцевості — 1 ветлікар на 10–15 тис. голів худоби

Економічна нестабільність

Середній збиток галузі -1.4% навіть при пікових цінах на молоко у 2025 р.

Обтяжлива документація

Журнали, звіти, паспорти — вимагають часу і базових ІТ-навичок

Проблеми війни

Логістика, нестабільні ціни на матеріали, брак робочої сили

Адміністративні бар'єри

Складна процедура отримання дозволів та сертифікатів

ЧОМУ ДРІБНИМ ТА СЕРЕДНІМ ФЕРМЕРАМ НАЙВАЖЧЕ?

Реальні виклики — і чому вони не є вироком

Старі приміщення

70%+
ферм ще на прив'язі

Прив'язне утримання, бетонна підлога, мало простору — все це не відповідає вимогам наказу № 224 і потребує реконструкції або повного переобладнання

Обмежені кошти на реконстр.

300K+
грн мінімум на адаптацію

Капітальні вкладення у переобладнання — від 300 тис. до кількох мільйонів грн. Доступ до кредитів складний, а власних коштів часто не вистачає

Низькі ціни + зростання витрат

-40%
рентабельність у 2025–2026

Закупівельні ціни на молоко знизились з серпня 2025 р., тоді як витрати на електрику, корми та генератори стрімко зросли — маржа стиснута до нуля або від'ємна

EU Імпорт з ЄС тисне на ринок

DCFTA
2.0 — червень 2025

Після лібералізації торгівлі (DCFTA 2.0, червень 2025) дешевше молоко та молочні продукти з ЄС конкурують із вітчизняними, знижуючи внутрішні ціни

Але ті, хто адаптується — отримають кращу якість молока, вищі закупівельні ціни та доступ до ринків ЄС. Адаптація = конкурентна перевага на роки вперед.

ЕКОНОМІЧНІ ВИГОДИ ПОКРАЩЕННЯ ДОБРОБУТУ

Інвестиція у стандарти окупається — ось як

Корови в комфортних умовах дають на 10–20% більше молока, рідше хворіють і живуть довше — це прямий прибуток для ферми.

+10–20% надій

Комфорт і відсутність стресу підвищують продуктивність

-40% витрат на лікування

Профілактика коштує в 5–7 разів дешевше за лікування

+1–2 роки продуктивного життя

Здорові корови служать довше — менше витрат на ремонт стада

Вища якість молока

Нижчий соматичний клітинний індекс = вища ціна і преміум-ринки

Сертифікаційна надбавка

Сертифіковані ферми отримують на 15–25% більше за літр молока

Доступ до нових ринків

ЄС, Велика Британія, Близький Схід — вимагають стандарти добробуту

МОЖЛИВОСТІ ВИХОДУ НА РИНОК ЄС

Що відкривається для малих і середніх молочних ферм

EU DCFTA 2.0 (червень 2025): молоко і молочні продукти — категорія «нечутливих» товарів → повна лібералізація торгівлі

Сир та масло

Найвищий попит у ЄС. Польща, Румунія, Чехія — найдоступніші ринки для початку.

Сире молоко

Для переробки в ЄС — потрібна сертифікація якості, але ціна у 1.5–2× вища.

Органічна продукція

Органічний сегмент зростає на 8% на рік. Органічне молоко коштує втричі дорожче.

Кооперативні моделі

Кілька малих ферм разом = достатній обсяг для прямого контракту з ЄС-покупцем.

Private label

Виробляти під маркою ЄС-дистриб'ютора — менше маркетингу, стабільний збут.

PDO / PGI сертифікат

Географічно захищені назви — довгострокова конкурентна перевага і висока маржа.

ГРАНТОВА, КРЕДИТНА ТА ДОТАЦІЙНА ПІДТРИМКА

Де взяти кошти на впровадження стандартів

EU ЄС / ЄБРР

- Програми реконструкції АПК України (ЄБРР)
- Гранти на приведення у відповідність до стандартів ЄС
- EU4Business — кредити для МСБ під 3–5%

UA UKRAINE

- Укрфінжитло — пільгові кредити для аграріїв
- Фонд підтримки малого фермерства
- Обласні програми підтримки тваринництва

Комерційні банки

- Агрокредит Банк — спеціальні продукти для тваринників
- Райффайзен Банк — програма AgriFinance
- ОТП Банк — кредити під заставу поголів'я

Міжнародні організації

- FAO Україна — технічна допомога та навчання
- USAID AgriGrow — гранти до 50 тис. \$
- GIZ — підтримка малих фермерів на шляху до ЄС

ДЕРЖПРОГРАМА РОЗВИТКУ ТВАРИННИЦТВА ДО 2033 РОКУ

Постанова КМУ № 72 від 21.01.2026 | Фінансування: 81,57 млрд грн з держбюджету

ПОСТАНОВА КМУ № 72 | 21.01.2026 | Набрала чинності 28.01.2026

💰 81,57 млрд грн | 2026–2033 рр.

+10%

корів у с/г підприємствах

+15%

виробництво м'яса

4 млн т

молоко на переробку до 2033

до 25%

компенсація модернізації ферм

📄 КЛЮЧОВІ ЗАХОДИ ДЛЯ МОЛОЧНИХ ФЕРМ

Часткова компенсація будівництва/реконструкції ферм, доїльних залів, обладнання для виробництва молока

Трансформація ОСГ у фермерські господарства з утриманням не менше 15 корів — підтримка дрібних виробників

Підвищення біобезпеки, ветеринарного контролю, розвиток племінної справи

Збільшення надходження молочної сировини на промислову переробку до 4 млн т до 2033 р.

🏦 ФІНАНСУВАННЯ ТА МОЖЛИВОСТІ

2026 РІК

В межах держбюджету

«Фінансування — в межах щорічних видатків держбюджету (КМУ № 72, 21.01.2026)»

ДЛЯ ДРІБНИХ ТА СЕРЕДНІХ ФЕРМ

До 25% компенсації витрат на:

будівництво та реконструкцію ферм · доїльне обладнання · системи вентиляції та водопостачання

Критично для адаптації до вимог добробуту ЄС

ВИСНОВОК ДЛЯ ВАШОЇ ФЕРМИ

Програма підкріплює впровадження стандартів ЄС державними грошима. Компенсація до 25% — реальний інструмент для малих ферм. Стежте за оголошеннями Мінекономіки та обласних агентств у 2026 р.

АНТИКРИЗОВА ПІДТРИМКА МОЛОЧНОЇ ГАЛУЗІ

Головна новина лютого 2026 | Ініціатива АВМ — субсидія на сухостійний період

ЛЮТИЙ 2026

АВМ ініціювала антикризову фінансову підтримку промислових молочних ферм України у 2026 р.

ПРИЧИНА КРИЗИ:

3 серпня 2025 р. закупівельні ціни на молоко-сировину стрімко знизилися нижче економічно обґрунтованого рівня. Надлишкова пропозиція на ринку очікується до середини 2026 р. Виробництво стало збитковим для більшості ферм.

160 €

на корову / рік

орієнтовний обсяг субсидії

62 млн €

загальна потреба

оцінка фінансування програми

386,3 тис.

промислових корів

станом на 01.01.2026 в Україні

ХРОНОЛОГІЯ ПОДІЙ

2022–2025	Міжнародні донори (ЄС / Світовий банк через ARISE) лише для мікро- та малих ферм
Лют. 2026	АВМ звертається до Мінекономіки (заст. міністра Т. Висоцький) з пропозицією розширити програму на всі промислові ферми
Лют. 2026	Мінекономіки, довкілля та сільського господарства офіційно звертається до ЄС щодо фінансування нової програми
Очікується	Рішення ЄС щодо фінансування — програма може охопити 386 тис. промислових корів по всій Україні

Що це означає для вашої ферми: якщо програму затвердять — субсидія стане доступною також середнім і великим фермам, не лише малим. Стежте за офіційними повідомленнями АВМ та Мінекономіки.

УКРАЇНСЬКІ КЕЙСИ УСПІШНОГО ВПРОВАДЖЕННЯ

Реальні ферми — реальні результати

Ферма «Черкащина»

📍 Черкаська обл.

📅 18 місяців

💰 380 тис. грн

РЕЗУЛЬТАТ: 1.5 млн грн доходу від сертифікації

Встановили вентиляцію, облаштували вигульний майданчик, запровадили ветжурнали → сертифікація → експорт сиру до Польщі

Кооператив «Полісся»

📍 Житомирська обл.

📅 24 місяці

💰 120 тис. грн / ферма

РЕЗУЛЬТАТ: +22% до ціни молока

5 малих ферм об'єднались → спільна сертифікація → контракт з польським переробником → вища ціна для всіх учасників

ФГ «Карпатське»

📍 Івано-Франківська обл.

📅 36 місяців

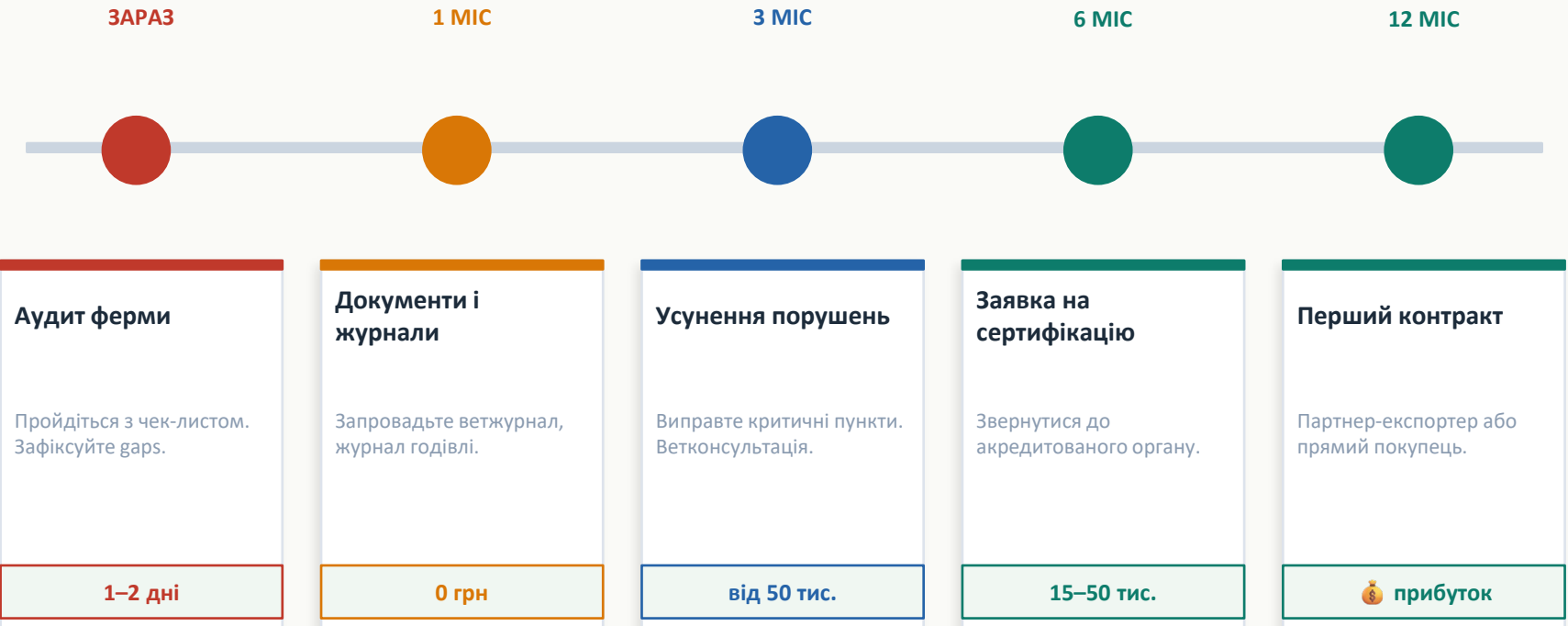
💰 900 тис. грн

РЕЗУЛЬТАТ: Органічний сертифікат EU

3-річний перехід на органічне виробництво → сертифікація → продаж органічного сиру в Австрію і Німеччину по 3х ціні

ДОРОЖНЯ КАРТА ДЛЯ ВАШОЇ ФЕРМИ

Покроковий план від сьогодні до ринку ЄС

Добробут корів — це не витрата. Це інвестиція у продуктивність, здоров'я стада і ринок ЄС.

- ✓ Закон вже діє — штрафи реальні
- ✓ Хороші умови = більше молока, менше хвороб
- ✓ Ринок ЄС відкритий — молочний сектор пріоритетний
- ✓ Фінансова підтримка існує — треба лише подати заявку
- ✓ Реальні ферми вже заробляють на сертифікації

ТРИ КРОКИ ПІСЛЯ СЕМІНАРУ

1

Зробіть аудит ферми за чек-листом
(отримаєте за посиланням)

2

Запровадьте ветеринарний журнал
вже цього тижня

3

Зателефонуйте до районної
ветеринарної служби

ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

Реальна картина для малих і середніх молочних ферм України

⚠ ВИКЛИКИ

— Значні капіталовкладення для малих ферм

— Дефіцит кваліфікованих лікарів вет. медицини

— Складна процедура сертифікації

— Воєнна ситуація уповільнює реформи

EU

— Недовіра ЄС через невиконання зобов'язань 2019 р.

✅ МОЖЛИВОСТІ

+ Молоко — нечутливий товар для лібералізації

+ Реальні приклади успішного експорту вже є

+ Гранти ЄС для приведення у відповідність

+ Зростання цін на продукцію із сертифікатом

+ Конкурентна перевага на 5–10 років вперед

Початок — сьогодні. Дедлайн — 2028. Ринок ЄС відкритий для тих, хто готується зараз.

КОРИСНІ ПОСИЛАННЯ

Ресурси для подальшого навчання та практичної роботи

Співчуття у фермерстві

Веб-ресурс з добробуту с/г тварин

 ciwf.in.ua

Держпродспоживслужба України

Офіційний регулятор, реєстр, перевірки

 dpss.gov.ua

Quality FOOD Trade Program

Програма якісної торгівлі продовольством

 qftp.org

Асоціація виробників молока

Галузева асоціація, новини, аналітика

 avm-ua.org/uk

MilkUa

Ринкова аналітика молочного сектору

 milkua.info

Збірка матеріалів по темі

Google Drive: слайди, норми, чек-листи

 [Google Drive →](#)

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!